

publicznie świadectwo naszej wierze i głosili coraz powszechniej imię Jezusa Chrystusa.

Powyższe przemówienie Papieża zrobiło bardzo wielkie wrażenie na słuchających go teologach. Było ono w pełnym tego słowa znaczeniu podsumowaniem tego wszystkiego, co działo się przez pełne 5 dni na Kongresie. Z tej też racji wielu teologów zwłaszcza ekspertów, którzy pracowali na Soborze, mówiło, że Kongres nie wiele się różnił od samych Kongregacji soborowych. Panował tu duch szczerości, humoru, serdeczności i przyjaźni. To wszystko pozwala żywić nadzieję, że owoce tego Kongresu będą liczne i trwałe.

Kraków — Częstochowa

Ks. STANISŁAW GRZYBEK

Ks. Wacław Chmielarski, Sosnowiec

TYGODNIE I WYSTAWY BIBLIJNE JAKO FORMY APOSTOLATU BIBLIJNEGO (cz. II)

Z prawdziwą satysfakcją, w kilka miesięcy po napisaniu eseju o Tygodniach Biblijnych, opublikowanego w drugim numerze RBiL 1965 roku, mogłem przeczytać w Tygodniku Powszechnym następującą notatkę w kronice religijnej: *Zgodnie z zaleceniem Pawła VI odbył się w diecezji rzymskiej cykl „Tygodni Biblijnych”, każdy tydzień w innym dekanacie. W czasie takiego „Tygodnia” odbywały się w parafiach kazania na tematy biblijne na wszystkich Mszach św. niedzielnych, uroczysta intronizacja Pisma św. połączona z wyznaniem wiary i błogostawieństwem, konferencje plenarne i w grupach (wg stanów i zawodów) nabożeństwa wieczorne, pokazy filmów o treści biblijnej, wystawy biblijne itp., ponadto zaś poza parafią: propagowanie Pisma św. w szkołach i zakładach pracy, organizowanie grup biblijnych, kursów kultury religijnej, przygotowania do lektury Pisma św., cotygodniowych spotkań dyskusyjnych itp.¹.*

A zatem piękny przykład „z góry”. Żałować należy, że nie podjęto u nas podobnej inicjatywy w skali diecezjalnej a nawet ogólnopolskiej. Bądźmy dobrej myśli — może jednak Pasterze diecezji, zachęceni przykładem Ojca św. zalecą i na terenie swych diecezji apostołat biblijny. Z radością trzeba odnotować słowa ks. Biskupa Edwarda Muszyńskiego, który po dłuższej i bardzo interesującej instrukcji na temat: *Pismo św. w naszej parafii* bibliсты ks. dra Józefa Kudasiewicza pisze: *Kuria Diecezjalna poleca zapoznać się dokładnie z treścią powyższej instrukcji o Godzinie Biblijnej oraz rozpocząć w parafiach praktyczną realizację jej wskazań². Dodać należy, że praca ks. Kudasiewicza zawiera*

¹) „Tygodnik Powszechny” nr 8 z roku 1965.

²) „Kielecki Przegląd Diecezjalny” nr 4 z r. 1964.

omówienie wielu form propagowania Pisma św. w parafii, a nie zacieśnia się tylko do Godzin Biblijnych.

WYSTAWY BIBLIJNE

Poza Tygodniami Biblijnymi, omówionymi poprzednio, doniosłą rolę w duszpasterstwie biblijnym odegrać mogą WYSTAWY BIBLIJNE (w skrócie: WB) i temu zagadnieniu poświęcone będą z kolei następujące sformułowania.

Nie trzeba dowodzić jakie znaczenie ma każda wystawa dzisiaj, w dobie wizualnych środków oddziaływania. Trudno sobie wyobrazić poważne przekonywanie, agitację, propagandę bez plakatów, plansz, zestawień, wykresów itp. Nic więc dziwnego, że na polecenie Pawła VI — jak czytamy we wspomnianej notatce — były urządzone również wystawy biblijne w diecezji rzymskiej. Warto zatem zadać sobie nawet dużo trudu, by zorganizować ekspozycję biblijną. Pomocne w tym względzie będą może informacje, poruszające następujące sprawy:

1. Lokalizacja wystawy i czas jej trwania
2. Wyposażenie (strona dekoracyjna i działy wystawy)
3. Troska o maksymalne wykorzystanie wystawy.

Lokalizacja wystawy i czas jej trwania

Biorąc pod uwagę wiele czynników, m.in. łatwość i dostępność wystawy przez licznych zwiedzających, wydaje się, że najlepszym miejscem lokalizacji WB jest kościół. Tu bowiem da się zawsze znaleźć jakieś stosowne miejsce na wyłożenie eksponatów. Jeśli nie w kościele — to w sali lub kaplicy katechetycznej, choć tu trudniej, bo ławki trzeba inaczej ustawić, by wszystkie ściany były wolne do umieszczenia przy nich eksponatów. Ograniczony byłby i czas zwiedzania wystawy z uwagi na nauczanie wiary w pewnych godzinach.

Wydaje się, że najlepszym okresem urządzenia WB jest miesiąc wrzesień, zarówno z racji organizowania życia religijnego na nowo po miesiącach wakacyjnych, jak i z racji, że miesiąc ten poświęca się w Kościele Katolickim propagowaniu Pisma św. w nawiązaniu do uroczystości św. Hieronima. Wystawa powinna trwać przynajmniej 8 dni, z tym, że będą w tych dniach dwie niedziele. Jeśli warunki lokalne na to pozwolą, można z powodzeniem wystawę przedłużyć, nawet do dwóch tygodni. Najlepiej byłoby urządzić WB w drugiej połowie września po zorganizowaniu nauczania wiary. Gdyby zainteresowanie wystawą mogło być większe z uwagi na nabożeństwo różańcowe, można by przygotować otwarcie ekspozycji i na październik.

Wyposażenie wystawy

Najpierw strona dekoracyjna. W tym względzie należy zadbać o estetykę bardzo i opracować scenariusz wystawy, w którym dominować powinno tło z napisem: WYSTAWA BIBLIJNA i jakimś symbolem religijnym. W miastach konieczne poprosić o opracowanie dekoracyjne i gra-

ficzne wystawy plastyka, który w sposób artystyczny opracuje scenariusz z uwzględnieniem oświetlenia i dyskretnego umieszczenia kwiatów w wazonach.

Z kolei ekspozycje

Należy wprowadzić poszczególne działy z napisami informującymi. Podaję dla przykładu:

dział I — TEKSTY PISMA ŚW.

- A. Wydania katolickie (w jęz. polskim i obcym)
- B. Wydania niekatolickie

dział II — POMOCE BIBLIJNE

- A. Encyklopedie biblijne
- B. Konkordancje biblijne
- C. Pomoce katechetyczne

dział III — LITERATURA BIBLIJNA

- A. Naukowa
- B. Beletrystyczna
- C. Życiorysy postaci biblijnych
- D. Poezja i sztuka biblijna
- E. Czasopisma biblijne
- F. Rozmyślenia na tle Pisma św.

dział IV — PLANSZE I MAPY

dział V — KOMIS BIBLIJNY

Omówienie poszczególnych działów.

Należy zebrać pewną liczbę wydań Pisma św., wykorzystując własne zasoby, kapłanów kolegów i w dekanacie, Biblioteki Diecezjalnej czy seminarnej, i wreszcie pozycje biblijne od wykładowców Pisma św., gdy chodzi o tzw. „białe kruki”. Zasilić mogą liczbę ekspozycji również parafianie swymi, często bardzo ciekawymi wydaniem, sprzed wielu lat. Wystarczy tylko ogłosić z ambony o WB i poprosić o wypożyczenie ksiąg świętych i innych pozycji biblijnych, a wierni chętnie je przyniosą. Pomyśleć trzeba jednak o dobrym zabezpieczeniu wypożyczonych ekspozycji, by nie narazić na żadną stratę czy szkodę naszych wiernych w tym zakresie. Mogą to być nieraz bardzo cenne pamiątki rodzinne i białe kruki bibliofilskie. Warto pokazać zwiedzającym wystawę dawne i współczesne wydania polskie Pisma św. oraz w różnych tłumaczeniach i o różnej szacie zewnętrznej np. Pismo św. w kasetce do I Komunii (150 zł) i wydanie kieszonkowe Ewangelii św. Łukasza (12 zł) bardzo wygodne w podróży czy na wczasach.

Z wydań w językach obcych pokazać Pismo św. po hebrajsku, grecku, łacinie oraz w językach nowożytnych, nawet w esperanto. Z wielkim zainteresowaniem oglądają zwiedzający WB Pismo św. dla niewidomych, które wypożyczyć można w każdym Diecezjalnym Referacie Dobroczynności Chrześcijańskiej. Jako ciekawostkę można wyłożyć na wystawie

słowa Pisma św. w 770 językach świata i narzeczach. Chodzi tu o znane słowa u J 3,16: *Tak Bóg umiłował świat, że syna swego jednorodzonego dał, aby każdy kto weń wierzy, nie zginął, a miał żywot wieczny*³. Atrakcyjnym eksponatem jest Biblia w formie zwoju, używana w synagodze żydowskiej. Jest tu sposobność do wyjaśnienia jak dawniej wyglądało Pismo św. i chociażby zwoje odnalezione w amforach w Qumran.

Wydaje się, że można wyłożyć jako eksponaty wydania niekatolickie Pisma św., by wyjaśnić zwiedzającym na czym polega różnica, naturalnie z zachowaniem taktu i w duchu ekumenicznym. Okazuje się, że niektórzy wierni posiadają wydania niekatolickie, nie zdając sobie zupełnie z tego sprawy, a dowiedziawszy się o tego rodzaju wydaniu mają ochotę spalić Biblię, co jest przecież zupełnie niesłuszne. Należałoby przeto, zebrać kilka różnych egzemplarzy Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa biblijnego i zaznaczyć w formie krótkiej notatki różnice między wydaniem katolickim a niekatolickim. W tym poddziale obok wydań Brytyjskiego Towarzystwa może być umieszczona „Dobra Nowina wg Mateusza i Marka” w przekładzie i opracowaniu wybitnego tłumacza Platona Władysława Witwickiego⁴. Wskazana byłaby tu informacja o walorach tego tłumaczenia, ale i o wolnomyślicielskim komentarzu.

W dziale II: POMOCE BIBLIJNE należy umieścić wszystko to, co stanowi bezpośrednią i szybką pomoc w studiowaniu Biblii. Na pierwszym miejscu: encyklopedie biblijne, z wydaną u nas przez Pallatinum Podręczną Encyklopedią Biblijną.

Z kolei: konkordancje biblijne. Nie jest ich także wiele, ale dla przykładu wystarczy: „Konkordancja podręczna Pisma Świętego” — opracowana przez ks. Dąbrowskiego. Mogłaby znaleźć się tutaj chyba i „Konkordancja Biblijna”, jaka ukazała się nakładem wydawnictwa „Straż”⁵ z wyjaśnieniem, że nie jest to wydanie katolickie.

Wreszcie: Pomoce katechetyczne. Zebrać szereg wydań książek stanowiących pomoc w nauczaniu wiary sprzed wielu lat, z okresu międzywojennego i powojennego. Niech wierni orientują się czym dysponujemy i korzystają z czego się da w domowym nauczaniu wiary swych dzieci. Eksponatami tego poddziału mogą być z powodzeniem kolorowe obrazy biblijne dużego formatu, które jeszcze tu i ówdzie posiadają księża prefekci oraz choćby ostatnio wydane nakładem Księgarni św. Jacka w Katowicach: „Obrazki Biblijne”⁶. Dobrze mieścić się tu będzie nawet książeczka do modlitwy „Jezus Malusiński”, w której prawie połowa — to Pismo św. i barwne, estetyczne obrazki do poszczególnych scen tekstu⁷.

*

³) Książka: *The Gospel in many tongues. Specimens of 770 languages in which The British and Foreign Bible Society has published or circulated some portion of The Word of God*, Londyn 1950.

⁴) PWN, Warszawa 1958.

⁵) Białystok 1939, ss. 1630.

⁶) Malowała Danuta Skawińska-Osikowska, cena 60 zł.

⁷) Pax 1956, obrazki osobno, komplet (32) nabyć można także — 24 zł.

Dział III: LITERATURA BIBLIJNA, zarówno naukowa ściśle, jak i popularna oraz beletrystyczna. Tu także życiorysy postaci biblijnych.

W poddziale literatury naukowej umieścić wszystkie pozycje, które dotyczą ogólnie lub szczegółowo zagadnień biblijnych i to zarówno w języku polskim, jak i w językach obcych. Przy większej liczbie pozycji podzielić na grupy, np. literatura dotycząca Starego Przymierza, Nowego, problemów, osób.

Warto upowszechnić również pozycje beletrystyczne i w razie potrzeby uszeregować. Aktualne będą tu wszelkie pozycje nawiązujące do Pisma św., a napisane niekoniecznie przez autorów katolickich. Przykładem takich pozycji może być powieść Liona Feuchtwangera: „Jefte i jego córka”, powieść oparta na 47 zdaniach z Biblii, mówiąca o życiu Jeftego, piątego wielkiego sędziego w Izraelu⁸.

Jest rzeczą dyskusyjną czy eksponować prace podważające katolickie ujęcie Biblii w rodzaju „Opowieści Biblijnych” Z. Kosidowskiego lub „Sprzymierzeni z Jehową” M. Azembskiego? Osobiście byłbym za wyłożeniem, ale z wyjaśnieniem wartościującym daną pozycję. Jest po temu dobra sposobność, tym bardziej, że książki te są już dosyć znane, jako że np. „Opowieści” ukazało się dotychczas 100 000 egzemplarzy, a zapowiada się dalsze 50 000.

Podobnie: czy uwzględnić na WB niektóre pozycje np. Badaczy Pisma św., Adwentystów itp., bo trzeba w jakiś sposób ustosunkować się do nich, skoro przedstawiciele tych sekt tak często zaglądają do domów katolików i wręczają im swoją literaturę. Z pewnością jednak warto eksponować prace omawiające krytycznie działalność, a szczególnie rozumowanie biblijne sekt. Przykładem takiej pracy jest książka ks. Stanisława Ufniańskiego: *Międzynarodowe Stowarzyszenie Badaczy Pisma św.*⁹.

Stosunkowo łatwo zebrać życiorysy biblijne (żywyoty) od ściśle naukowych do popularnych. Na pierwszym miejscu prace dotyczące życia Jezusa. Jest ich sporo zarówno w języku polskim, jak w tłumaczeniach oraz w językach obcych. Mogą tu się znaleźć również pozycje obce ujęciu katolickiemu, jak np. „Życie Jezusa” Renana. Z kolei żywoty M. Bożej i Apostołów oraz postaci biblijnych, jak np. Marii Magdaleny, Judasza, Barabasa itp.

Swoje miejsce na WB ma także poezja biblijna i sztuka z zakresu biblijnego. Przede wszystkim różne wydania psalmów. Ozdobą tego poddziału będą wydane niedawno: *Słowa nad Słowami* — antologia poezji Starego Przymierza w przekładzie R. Brandstaettera¹⁰ oraz tegoż autora: *Pieśń o moim Chrystusie*¹¹. Sztukę biblijną mogą reprezentować: Stanisława Krzysztofa Stopczyka *Biblia Rembrandta*¹², Wojśława

⁸) PIW 1964.

⁹) Wydawnictwo Mariackie, Kraków 1947.

¹⁰) Księgarnia św. Wojciecha, 1964.

¹¹) Pax, (1963).

¹²) Pax, (1960).

Molé *Ikona Ruska*¹³ czy znane powszechnie ilustracje Pisma św. w ujęciu Dorégo.

Z kolei czasopisma biblijne. Z polskich „Ruch Biblijny i Liturgiczny” oraz niektóre specjalne numery innych periodyków, jak np. „Znak”¹⁴ Wyodrębnić warto pozycje biblijne służące do rozmyślenia.

Dział IV: PLANSZE I MAPY. Plansze z wykresami i zestawieniami w rodzaju: „W Polsce wydano już po wojnie ponad 1 000 000 egzemplarzy Pisma św.” albo: „Od wynalezienia druku wydano już w różnych językach ponad 2 000 000 000 egzemplarzy Pisma św” ewentualnie: „W parafii naszej rodzin posiada już Pismo św. Wyeksponować można aforyzmy biblijne, głębokie wypowiedzi o Piśmie św. — świętych, myślicieli itp. Dobrze jest zaprezentować również wycinki prasowe o Biblii, przez co zwróci się większą uwagę wiernych na czytanie tego, co dotyczy Pisma św. w prasie.

Kolej na mapy. Powinna być mapa Ziemi świętej, jeśli to możliwe nawet plastyczna (posiada taką ks. Prof. Grzybek w Krakowie). Mapa taka uzmysławia zwiedzającym wystawę doskonale ukształtowanie powierzchni Palestyny, widząc dobrze depresję Morza Martwego czy Jordanu. Zilustrować Ziemię Świętą można zdjęciami luzem czy zawartymi w przewodnikach. Należy dać na WB wyraz najnowszym wykopaliskom i tu posłużyć się choćby pracą ks. Dąbrowskiego: *Odkrycia w Qumran nad Morzem Martwym a Nowy Testament*¹⁵, numerem 6 z roku 1957 *Ruchu Biblijnego i Liturgicznego* oraz innymi dostępnymi pracami.

W dziale tym można pomieścić wszystko, co obrazuje w jaki sposób można Pismem św. wypełnić życie w jego różnych przejawach i tak np. pokazać artystyczne ściennie kalendarze wydawane w USA, w których na każdy dzień podano jakieś zdanie z Pisma św. do odczytania i przemyślenia (kalendarze takie spotkać można niekiedy u księży i świeckich mających rodziny lub znajomych w USA). Wyłożyć tu można niewielką broszurkę: „Droga Krzyżowa słowami Pisma św.”¹⁶, by w ten sposób pokazać, że i taką formę dewocyjną, jaką jest Droga Krzyżowa, można przeżyć w oparciu o Pismo św.

Dział V: KOMIS BIBLIJNY. Koniecznie zorganizować przy WB możliwość nabywania zarówno różnych wydań Pisma św., jak i bogatej i dostępnej jeszcze literatury biblijnej. Zwiedzający bowiem chcą mieć przecież coś z tego, co oglądali i podziwiali. Zestaw pozycji, które można by udostępnić wiernym byłby bardzo ciekawy, ale nie tu miejsce na to. Pragnę tylko zwrócić uwagę na niewielką, ale bardzo wartościową pozycję, jaką jest: *Umiłowanie Pisma św. Pawła Claudela*¹⁷ dostępna jeszcze w dużej ilości.

¹³) Wydawnictwo „Sztuka” Warszawa 1956.

¹⁴) „Znak” nr 85—86, 125.

¹⁵) Księgarnia św. Wojciecha (1960).

¹⁶) „Verbum” Kielce 1949.

¹⁷) Pax, (1958).

Troska o maksymalne wykorzystanie wystawy.

Należy wszystko zrobić, by maksymalnie wykorzystać WB. I dlatego

1) stała informacja udzielana przez z góry przewidzianych dyżurnych, uwzględnić następujące sprawy:

- 2) informacja kapłana po każdej Mszy św. w niedzielę a nawet w tygodniu, jeśli jest więcej osób,
- 3) przeprowadzenie przez wystawę wszystkich klas dzieci i młodzieży (zamiast lekcji),
- 4) przygotowanie na czas wystawy konkursu biblijnego,
- 5) prowadzenie księgi pamiątkowej,
- 6) postawienie puszki na ofiary na kupno Pisma św. dla nowożeńców,
- 7) uwzględnienie ciekawej muzyki z taśmy,
- 8) udostępnienie zdjęcia wystawy na pamiątkę,
- 9) ewentualna projekcja filmowa o treści biblijnej.

Omówienie szersze powyższych spraw:

Należy przygotować na czas trwania wystawy odpowiednich dyżurnych, którzy udzieliliby nie tylko wyczerpujących informacji (dlatego przedtem powinni być przeszkoleni i sami dobrze zorientowani w wyposażeniu wystawy), ale także czuwali nad wyłożonymi eksponatami, szczególnie tymi białymi krukami. Dyżurni ułatwiliby nabycie Pisma św. i zachęcali do wpisania swych uwag o WB, jak to zwykle praktykuje się w czasie innych wystaw. Dyżurny mógłby pozwolić bardziej interesującym się zwiedzającym na dokładne zapoznanie się z danym eksponatem, normalnie jednak nie powinno się pozwalać na branie do rąk wystawionych rzeczy.

Po każdej Mszy w niedzielę lub w tygodniu kapłan organizujący WB powinien udzielić informacji i zapoznać wiernych ze wszystkim, co jego zdaniem, najbardziej interesujące. Wszystkiego nie da się przecież omówić w krótkim czasie.

Na czas trwania WB można przynajmniej 1 godzinę lekcyjną przewidzieć przy wyjaśnianiu eksponatów. Dzieci i młodzież z wielkim zainteresowaniem słuchają takich wyjaśnień i oglądają pokazywane im eksponaty.

Konkurs biblijny jest ciekawym uzupełnieniem WB. Powinien on być możliwie łatwy, by zachęcił wiernych do brania w nim udziału. Chcących przygotować konkurs odsyłam do katowickiego „Gościa Niedzielnego”, który od dłuższego już czasu daje w roku swym czytelnikom dwa konkursy biblijne, pobudzające do pogłębienia Pisma św. oraz nie szczędzi nagród i to wartościowych¹⁸. Konkurs biblijny można także przygotować samemu (tej sprawie poświęć oddzielny esej).

Księga pamiątkowa pomoże nam w przyszłości uwzględnić życzenia zwiedzających, da sposobność do wypowiedzenia się w sprawach biblijnych

¹⁸ M. in. daje w nagrodę takie pozycje, jak *Spotkania z Chrystusem* wydane ostatnio w Księgarni św. Wojciecha (1963), cena 180 zł.

i pozostanie cennym dokumentem w archiwum parafialnym (czy biblijnym, jeśli takie prowadzi się). Dyżurny będzie prosił o czytelne wpisywanie uwag i możliwie atramentem.

Puszka na ofiary na kupno Pisma św. dla nowożeńców jest bardzo aktualna, możemy potem gratisowo wręczać młodym parom przy ołtarzu Bożą Księgę z odpowiednią dedykacją (pisałem o tym w numerze 5/1962 RB i L podając dla przykładu wzór dedykacji).

Ostatnio stosuje się w czasie wystaw odtwarzanie z taśmy muzyki. Wpływa to dodatnio na atmosferę wystawy. Dziękowano ostatnio za muzykę na wystawie Sztuki Religijnej we Wrocławiu. Należałoby postarać się o piękne nagrania melodii religijnych, psalmów czy znanych mszy i jeśli już przez cały dzień, to w pewnych godzinach odtwarzać je z taśmy.

Miłą pamiątką po WB będzie zdjęcie wystawy wykonane zaraz po jej urządzeniu, by zwiedzający mogli je otrzymać gratisowo lub za zwrotem kosztów wykonania.

Gdyby było możliwe wyświetlenie wieczorami przeźroczy o treści biblijnej lub filmu ruchomego — byłoby to już chyba możliwie maksymalne wykorzystanie tegoż pożytecznego wielce dzieła, jakim jest WYSTAWA BIBLIJNA.

Sosnowiec

Ks. WACŁAW CHMIELARSKI